

DAAR KOMEN DE SCHUTTERS!

Herinneringen van
J. H. SPEENHOFF



'S-GRAVENHAGE
UITGEVERIJ A. A. M. STOLS
MCMXLIII

LUCIE VAN DAM VAN ISSELT

KEN ik pas zeven jaar en in 1935 begon dus ons verleden. De eerste keer dat ik haar ontmoette op het pad was in een autootje geschikt voor vier personen en toen moest er nog een bij en dat was ik. Haar gulle nichtje zat aan het stuur. Zij was zeer omvangrijk en neven haar wipte een wat spichtige vriendin. Ik dreef me als een wig tusschen de twee volwassen dames op de achterbank en mijne dijen begonnen dadelijk te jeuken omdat ik niet gewend ben zoo vleesch aan vleesch te zitten. Verder heb ik, als zoovele manskerels, de te prijzen gewoonte, om elke vrouw zoodra ze over mijn kim komt, naakt te ontkleeden en in te deelen in mijne verzameling. Daar weten de blootelingen niets van want ik ben een ridder zonder feilen in alles wat niet mag.

Ik onthulde dus mijne vier metgezellinen en we reden naar een koffijhuis op het Buitenhof te den Haag dat op zijn Engelsch: Old Dutch heet. Waarom die vervelende scheldnaam? Want we weten dat er met deze uitdrukking in Engeland wordt gesmaald en bespot en gehoond.

We gingen aan een laag tafeltje zitten en dronken koffij.

Een der dames betaalde het gelag, wat mij goed paste omdat ik juist geen rijksdaalder in mijn vestzak had en van plan was naar de Rotterdamche Bankvereeniging aan den Kneuterdijk te gaan om een zekere belangrijke som op te nemen.

Ik was, weet ge, op weg naar een hulpbehoevende weduwe met een boozen zoon die mijn raad en daad behoefde. Zij is inmiddels in den Hemel en hij is waarschijnlijk een

beroemdegevangene geworden? De eenzaamheid zal hem sieren.

Van dien morgen om elf uur begon opgenoemd verleden van Lucie van Dam en Koos Speenhoff en zij noemt me nog immer: Meneer en ik háar: Mevrouw . . . ofschoon we zeer vertrouwelijk zijn zoowel aan het koffijmaal, als in haar atelier, als bij een harer laatste borrels.

Al dadelijk viel mij op bij nadere verkenning dat zij als schilderes een geheel andere persoon was dan als gastvrouw en vriendin. Ofschoon ze alle drie deze hooge orden weergaloos tot genieting brengt.

Over hare schilderijen spreekt ze zelden, wel over die van anderen en zelfs over mijne capricieuse verwerijen. Ze is vol lof over mede-kunstenaren. Alle kritieken over haren arbeid leest ze als beursnoteeringen of ingezonden stukken. En als er een iemand in de oneindigheid goed over haar schrijft dan vindt ze dit net zoo lekker als rolpens met appelschijfjes of als gebakken spek, wat in deze dagen van 1942 zeer begrijpelijk genoemd mag worden. Of niet Alexander? (Voormolen, óók een vriend).

Toen ik in haar oogenschijn trad schilderde ze anders dan tegenwoordig.

Toen was het even kunstzinnig en even smaakvol als nu maar er is in haar leven een wending gekomen en daarvan getuigen hare laatste werken. Ze zijn manlijker, wijsgeeriger, heldhaftiger in kleuren en lijnen. Ze vernieuwde zich geheel.

Zij behoort nog tot die kunstenaressen die zich eenigszins schamen voor hun werk om het daar maar zoo vrijmoedig en ongekleed voor vreemden te zien hangen. Het spijt haar als een schilderij af is. Dan zet ze het ergens neer om het te laten stelen, wat zij hetzelfde noemt als bezien! Want een schilderij bezien is het bezitten zonder den last van het bezit te moeten dragen.

Zij heeft mijn portret geteekend en ik zát.

Ik zat te zitten en ik babbelde om wakker te blijven want als zoovelen kan ik niet: „poseeren”. Ik moet geeuwen en zou inslapen. Daarom babbel ik. Plots bekeek ik haar om de hoek

van haar paneel en daar zag ik een geheel andere Lucie van Dam. Ze trok onderzoekende gezichten. Haar mond verkinde en de tong kwam vlijtig uit de mond en werkte mee. Ze sloot het linkeroog en keek met het rechter en nam maten op. Ik sprak tot haar en ze begreep me niet en daar ik zoo menschaardig ijdel ben dacht ik dat mijne praatjes onbeduidend waren en dus ongepast tot onwelopevoed. Telkens moest ik naar haar kijken. Ik zag haar wel maar zij zag mij niet toen ze mijn heilige kop nateekende. Ik geloof dat ze zichzelf zag in mij. Een raadsel, die oogeblikken. Opeens zegde ze: stop! en veegde hare vingers af die ze bij het schilderen zeer had besmet. Ze stond op, want ze teekende mij, ondanks de lessen van den grooten Van Dongen: die staande schilderen als het ware aanbeveelt. Ze ging koffij malen en de tafel dekken en ik moest het stukje spek dun en zuinig snijden . . . zuinig is ze als een erfzante en weldra hoorde ik in de keuken de speklucht en ik rook het sissen in de pan.

Alles doet ze zelf en de werkster, die ik Het Schaapje noem, komt alleen voor de ruwe kanten van het gezinnetje van tante Luuk, zooals hare profeten haar heeten.

Ik mocht het spek uit het pannetje soppen en smulde er een schijfje tomaat bij en een goed sneedje broods. Koffij kwam er en eigen vruchtenmoes en bruine suiker en over Rembrandt noch over Lucie van Dam werd gesproken.

Hare vriendin, genaamd de Zwarte Zuster, omdat die vele jaren lang Isadora Duncan had verpleegd kwam. Ze kwam om sigaretten te vangen want deze hulpvaardige ietwat oudere dame voedt zich met optelsommen, menschenliefde en sigaretten, wat ook in deze tijden onraadzaam is.

De zuster ging het geteekende beziën en zegde: Tism!

Ze rookte juist een zelfgedraaid . . . theesurrogaatkolommetje.

Ze at niet mede omdat dat zoo veel vaat geeft.

Na de koffij-kerkdienst ging ik weer zitten en toen moest ik me waarlijk met zeemansmoed wakker houden op mijn platvoet.

Het atelier is in het voorhuis en de huiskamer is achter. Daarin kwamen enkele dames en heeren. Ze gingen ook weer. Wat ze deden bevatte ik niet, maar Lucie teekende door. Toen we klaar waren stonden er op tafel twee ruikers bloemen, een half kg suiker en een mandje met stokvisch.

Wat houden hare menschen veel van haar . . . dacht ik zeer welopevoed.

Het moet een voorrecht zijn haren vriend te mogen zijn.

Tegen half vijf was er nog een sigaar en tegen vijf uur nog een neutje de Kuyper. Er werd gebeld. Zooals den geheelen dag. Er werd geopend en geklopt en daar kwam de dichter Jan Prins op bezoek. Hij zat mede aan, nipte ook een slokje. Hij bracht zijne vertaling van Jean de la Fontaine. Ik kreeg ook een exemplaar. Alle bezoekers brachten wat mede. Wat gaf Lucie terug?

Dadelijk kwam er een gesprek over woordkunst van en langs Boutens over Jac. Bloem kwamen we op de sprookjes van Andersen en Lucie was in alles de minste. Ze luisterde godsdienstig en keek naar Fluis, haar poes, die op stap was in de rimboeh van haren eigenverzorgden tuin. Ze luisterde naar die oordeelen maar aan teekenen en schilderen dacht ze niet meer. Prins is een verteller en zijne woorden spreekt hij alsof hij teedere spijzen snapert. Zijne woorden zijn kostbaarheden en juist en stipt wat hij zeggen wil.

Allen brachten haar wat en wat ze er voor terug gaf was haar eigen zelve. Ze zat zich in deeltjes te deelen en elk kreeg wat van haar troost en hulp en vriendschap. Ieder ontving een onsje Lucie en ik meen dat ze een lading van tien ton zou willen geven, als ze die betrekken kon.

Allen gaven haar wat, maar zij geeft het dubbele terug.

Ze schildert elken dag en niet een slaat ze er over tenzij ze gaat logeeren bij de familie Van Beuningen op de Veluwe of vroeger bij Van Loon in Amerika of te Vere bij de familie Goddaert. Ze móet schilderen net als adembalen en voeden. Ze kan er niet buiten. Ze leeft niet, maar ze schildert.

Haar liefste tegenstelling is daarna het eten bereiden en

liefst voor gasten want als ze voor zichzelf alleen kookt dan weet ze vijf minuten voor het aantafelgaan nog niet wat ze bezigen zal als voedsel. En juist als er niets of niemendal bereid is, is het zoo verrukkelijk lekker. Dikwerf mag ik haar gast zijn en als er dan niets te eten valt smaakt het zoo overheerlijk. Hare saladen zijn wijkberoemd en hare soepen zijn diefstallen zoo lekker. Haar bouillabaisse is een inbraak en ieder die dit boek Herinneringen leest mag ik wel ernstig aanraden eens bij Mevrouw van Dam van Isselt te gaan eten, als er wat te eten is en men wordt toegelaten.

Hare tentoonstellingen worden druk bezocht en veel wordt er verkocht.

Het gewonnen geld wordt omgezet in naastenliefde.

Ik meen dat ze niet drukkend rijk is maar geven doet ze graag aan een kleine hofhouding van dankbaren en welbeminden.

Haar tuintje is een landgoedpark van 25 bij 10 meter. Heel de weelde van den bloemenhof en de tuinierskunst is er aanwezig. Ze verpleegt het zelf, al heeft ze een tuinman die ongelukkig gehuwd is. Hare brandnetels in het rimboehdeel zijn hoogop en zullen wel heerlijk smaken. Dan heeft ze er een kleiperenboom die uitmuntend draagt en bloemen die haar ieder jaar trouw zijn als hare vrienden en vriendinnen. Ook moet er een egel avonturieren. Hare musschen en hare maelen zijn paradijsvogeltjes.

In haar huis woont als huisgenoot een jonge, stoere man. De zoon van hare beste doch overleden vriendin. Hij heet Thom en zijn hond heet Tom. Hij spreekt als een lid van de kerkeraad en beweegt zich als een atleet. Hij is haar waker, bewaker en aanspraak en ofschoon ze elkander volkomen kennen, houden ze volkomen van elkander. Ik mag hem ook graag. Hij is familie van mijn dorp.

Zooals ik reeds ontdekte wordt de mensch oud geboren en sterft hij jong en zoo voorzie ik nog vele schilderijen van tante Lucie en vele vischsoepen.

Ze is zeer gezond, onvermoeid en nimmer verkouden.

Ze kan buiten alles behalve buiten schilderen.
Ze is een eindeloos lieve moeder en grootmoeder.
Ze kan haten en beminnen.

Als alle Lucies zoo zijn, zijn er vele gelukkige menschen om ons heen.

Daar men mij verwijt dichter te zijn heb ik gepoogd op de naam Lucie te rijmen, maar dit is me niet gelukt. Er is dan ook niets wat op haar rijmt dan alleen het woord Lucie.

Ten slotte behoort ze tot die zeldzame vrouwen die geschikt zijn om elken dag jarig te zijn en te worden bedacht. Ik groet haar deemoedig.